

قوام السلطنه

و ایالات متحده آمریکا

کاوه بیات

مشیرالدوله سعی کرد با طرح اعطای امتیاز نفت شمال (که در حوزه انحصار امتیاز داری قرار نداشت) زمینه را برای اخذ وام و جلب سرمایه‌های آمریکایی - برای بهره‌برداری از دیگر امکانات اقتصادی کشور، و همچنین استخدام مستشارانی برای اصلاح دوایر دولتی ایران - فراهم آورد.^۱

ولی این مذاکرات - به علت دشواری‌های داخلی و کارشکنی‌های خارجی که پیش آمد - به جایی نرسید؛ از سویی ضعف و تزلزل حاکم بر دولت‌های وقت - که بالأخره به کودتای ۱۲۹۹ منجر شد - مانع از به نتیجه رسیدن این گفتگوها شد؛ و از سوی دیگر نیز مقامات انگلیسی - با اقداماتی چون تشکیل سریع و عجولانه «شرکت نفت‌های شمال ایران» در ۲۰ مه ۱۹۲۰ / ۳۰ اردیبهشت ۱۲۹۹، که براساس امتیازنامه بی اعتبار و بی اساس خوشناریا استوار بود - در مقام پیش دستی و زیر سؤال بردن حقوق ایران در باب اعطای امتیاز نفت شمال برآمدند.^۲

پس از سقوط کابینه سید ضیاء‌الدین طباطبایی و تشکیل حکومت قوام السلطنه، میرزا حسین خان علایی (علاء) - وزیر مختار جدید ایران در واشنگتن - این گفتگوها را با پی گیری بیش تری از سر گرفت. حسین علاء از بدو کار توصیه کرد که «برای تحصیل سریع نتیجه... دولت علیه مانند سایر دول یک نفر وکیل مالیه... معین کند که تحت نظر سفارت، عمل استقراض را از روی بصیرت انجام بدهد.» و برای این منظور مورگان شوستر را توصیه کرد که چندی پیش مسئله استخدام و اعزام مجدد او به ایران - به عنوان مستشار مالی - با مخالفت وزارت خارجه ایالات متحده روبه‌رو شده بود.^۳

سپس حسین علاء - با استفاده از تجارب و آشنایی‌های شوستر با محافل مالی و بانکی آمریکا در نیویورک - پیش‌نهادهای مفصلی

از اواسط قرن هجدهم میلادی، هنگامی که در اثر تحولات سیاسی، ایران به نحو روزافزونی به صحنه رقابت یا همکاری دو قدرت روس و انگلیس تبدیل شد، پاره‌ای از رجال و شخصیت‌های سیاسی کشور، مصلحت چنین دیدند که با درگیر ساختن یک قدرت ثالث در امور ایران تا حدی از میزان دخالت‌های آن دو قدرت در کشور کاسته و مانع از چیرگی بیش تر آنها گردند. در پی آزمودن توان کشورهای چون فرانسه و آلمان و تحریک و بی نتیجه ماندن این تجارب، نوبت به آزمودن ایالات متحده آمریکا رسید، که به‌ویژه در اثنای جنگ جهانی اول - به عنوان یک قدرت نوپای جهانی - مقام و منزلتی چشم گیر یافته بود.

آنچه در این مختصر معرفی می شود مجموعه مکاتباتی است که در یک برهه از تاریخ معاصر ایران، میان قوام السلطنه - نخست وزیر وقت - و میرزا حسین خان علاء - وزیر مختار ایران در واشنگتن - انجام گرفته است؛ و در آن‌ها از ذی نفع کردن موسسات مالی و تجاری ایالات متحده در امور ایران، و به دنبال آن از تامین حمایت و پشتیبانی سیاسی دولت آمریکا در عرصه کشاکش‌های بین‌المللی، گفت و گو شده است.

اقدامات دولت قوام السلطنه (از خرداد ۱۳۰۰ تا بهمن ۱۳۰۰) - برای جلب مشارکت و همکاری ایالات متحده در امور اقتصادی و اصلاحات اداری ایران - در واقع پی گیری اقدامات و مذاکرات مشخصی بود که از زمان دولت مشیرالدوله (از تیر ۱۲۹۹ تا آبان ۱۲۹۹) آغاز شده بود. در آن زمان دولت آمریکا با توجه به افسانه برجای مانده از ماموریت مورگان شوستر - مستشار مالی ایران که به علت مخالفت روسیه و حمایت بریتانیا از روس‌ها، از ایران اخراج شد - و همچنین اعتراض رسمی دولت آمریکا به مفاد معاهده ۱۹۱۹، از وجهه خاصی در میان ایرانیان برخوردار بود. دولت

احمد قوام

در زمینه اعطاء و واگذاری بسیاری از امتیازهایی که در گذشته از امتیازهای انحصاری روسیه تزاری محسوب می شد، به مؤسسات آمریکایی، ارائه داد؛ تا به سرمایه گذاری در رشته هایی چون معادن و راه آهن و سدسازی و غیره در ایران میدان دهد.^۴ در این میان اعتبار و اقتدار اولیه دولت قوام السلطنه - که در حین رویارویی و مقابله با مسائلی چون شورش کلنل محمدتقی خان پسیان در خراسان، تأمین قوای کافی برای اعزام نیرو برضد قوای جنگلی، و ترتیب خروج نهایی قوای بالشویک از گیلان، در نقطه اوج خود بود- با تسویه و سبک تر شدن بار این مشکلات، رو به افول نهاد. دولت های روسیه شوروی و بریتانیا - که به ویژه از طرح اعطای امتیاز نفت شمال به ایالات متحده ناراضی بودند- رسماً راه مخالفت با قوام السلطنه را در پیش گرفته و رقبای داخلی او نیز بر مساعی خویش افزودند.

لرد کرزن وزیر خارجه بریتانیا - که از تلاش ایران برای نزدیکی بیش تر با ایالات متحده ناخشنود بود- از بانک شاهنشاهی خواست که تا تغییر رویه دولت ایران، از اعطای هرگونه وام و

مساعده به دولت خودداری کند.^۵ و از سوی دیگر از نورمن، وزیر مختار بریتانیا در تهران، خواست که اعتراض رسمی دولت متبوع خویش را - در برابر احتمال اعطای امتیاز نفت شمال - تسلیم دولت ایران نماید.^۶ برخی از مقامات محلی بریتانیا در ایران، با این رویه سرسختانه دولت بریتانیا چندان موافق نبودند؛ نورمن در مه ۱۹۲۱/ اردیبهشت - خرداد ۱۳۰۰ به وزارت خارجه بریتانیا گزارش کرده بود که شاید با توجه به خطر روسیه بلشویکی، ذی نفع شدن آمریکایی ها در ایالات شمالی ایران چندان هم بی ضرر نباشد.^۷

از سوی دیگر مک موری، مدیر بانک شاهنشاهی در تهران - که میل نداشت بانک ابزار تام و تمام سیاست خارجی بریتانیا گردد، ضمن مخالفت با خواسته های وزارت خارجه بریتانیا، مبنی بر عدم اعطای وام و مساعده به دولت ایران، اظهار داشت که چنین اقدامی به احتمال قوی بیش از آن که مانع از گسترش نفوذ آمریکایی ها گردد، باعث خواهد شد که ایرانیان با سعی و تلاش بیش تری خود را به دامان آنها بیافکنند.^۸ اما این اختلاف نظرها کارساز نبود و با تشدید مخالفت ها و کارشکنی ها دولت بریتانیا، قوام السلطنه در

موقعیت دشواری قرار گرفت.

با توجه به اسنادی که در ادامه این بخش ارائه شده است، چنین به نظر می‌آید که قوام السلطنه برای رهایی از این بحران اساسی، بیش از هر چیز، به گشایش حاصل از کسب قرضه‌ای معادل ۱۰ میلیون دلار از آمریکایی‌ها دل‌بستگی و امید داشت. در این مرحله، یعنی در اوایل آبان ۱۳۰۰، مذاکرات گسترده‌ای، از سوی حسین علاء و مورگان شوستر، با مؤسسات مالی و بانک‌های آمریکا صورت گرفت. مورگان شوستر پیش‌نهاد کرد که در این زمینه با شرکت نفت استاندارد اوایل (نیوجرسی) و «شرکت فولاد بیت اللحم»^{۱۰} گفتگوهای صورت گیرد.^{۱۱} در خلال این مذاکرات آشکار شده بود که کسب وام، بدون اعطای امتیاز نفت، میسر نبود. شرکت استاندارد اوایل — که در آغاز تمایلی به تعهد تأمین قرضه مورد نیاز ایران نشان نمی‌داد — بالأخره موافقت کرد که در پی کسب امتیاز نفت شمال، موجبات پرداخت یک وام ده میلیون دلاری را نیز فراهم سازد.^{۱۱}

یکی دیگر از مسائلی که در خلال مذاکرات ایران و آمریکا جریان داشت، مسئله استخدام مستشاران مالی برای ایران بود. دولت بریتانیا در این مورد نیز اهداف و خط مشی خاص خویش را داشت و در آغاز بر آن بود که براساس مفاد قرارداد ۱۹۱۹، آرمیتاژ اسمیت را در این مقام به دولت ایران تحمیل کند؛ ولی ایرانیان به انحاء گوناگون، از پذیرش این حکم سر باز زدند. قوام السلطنه نخست سعی کرد با پشتیبانی و حمایت از مصدق السلطنه، وزیر مالیه کابینه‌اش، امور مالی ایران را بدون توسل به مستشاران خارجی تمشیت بخشیده و سر و سامان دهد؛ ولی تلاش‌های مصدق السلطنه در این باب، با مخالفت فزاینده برخی از نمایندگان مجلس و گروه‌های ذی‌نفع اداره مالیه روبه‌رو شد و این امر به نتیجه نرسید.^{۱۲} و بالأخره تصمیم گرفته شد که مستشارهایی از ایالات متحده استخدام گردند. البته مشکلاتی که در راه استخدام مستشار مالی از ایالات متحده وجود داشت، تنها به مخالفت دولت بریتانیا محدود نمی‌شد؛ چرا که وزارت خارجه آمریکا نیز چندان تمایلی به این امر نداشت؛ مقامات وزارت خارجه آمریکا بر این اعتقاد بودند که هدف اصلی ایران از استخدام مستشار مالی آمریکایی، بیش‌تر فراهم ساختن زمینه‌ای برای کسب وام است تا شوق اصلاح‌طلبی و تأکید بر ضرورت اصلاح نظام مالی کشور. از این‌رو به حسین علاء توصیه کردند که عجلتاً مسئله تعیین مستشار، به ورود سفیر جدید ایالات متحده به ایران، و وصول گزارش‌های مقدماتی او از اوضاع کشور، موکول گردد.^{۱۳}

در این میان مذاکرات دولت ایران با شرکت استاندارد اوایل، مراحل نهایی خود را طی کرد و در تهران نیز قوام السلطنه به سرعت وارد کار شد و در ۲۹ آبان ۱۳۰۰ — در پی یک اجلاس غیرعلنی و محرمانه مجلس شورای ملی — انعقاد قرارداد نفت شمال را با شرکت مزبور اعلام داشت.

اعطای امتیاز نفت شمال به شرکت استاندارد اوایل، نه تنها از بار مشکلات ایران نکاست، بلکه با توجه به واکنش شدید دولت‌های شوروی و بریتانیا در برابر آن، قوام السلطنه را با دشواری‌های بیش‌تری روبه‌رو ساخت.^{۱۴}

ماجرای امتیاز نفت شمال — که به عرصه رقابت قدرت‌های جهانی و شرکت‌های نفتی در ایران تبدیل شده بود — تا چند سال دیگر ادامه یافت و دولت‌های متعدد ایرانی را به خود مشغول داشت؛ تا آن‌که بالأخره برای مدتی به دست فراموشی سپرده شد.^{۱۵} دولت ایران به کسب وام، یا جلب سرمایه‌های آمریکایی به ایران، موفق نشد. تنها حاصل این مرحله از تلاش‌های ایران — برای ذی‌نفع کردن یک قدرت ثالث در امور ایران — استخدام گروهی از مستشاران مالی آمریکایی، به سرپرستی آرتور میلسپو بود؛ که آن‌هم تنها پس از کسب موافقت دولت بریتانیا میسر شد.^{۱۶} ولی عمل کرد هیئت مستشاری مزبور، برخلاف انتظار هواداران نظریه قدرت ثالث، به بسط و گسترش حمایت سیاسی یا علاقه اقتصادی آمریکایی‌ها در ایران منجر نشد.

• • •

اسنادی که در این زمینه ارائه می‌شوند، عبارتند از دوازده نامه که در فاصله ۱۱ تا ۳۰ آبان ۱۳۰۰ — یعنی در بجهت مذاکرات ایران و آمریکا — بین قوام السلطنه و حسین علاء رد و بدل شده است. در این اسناد — گذشته از اطلاعات ارزش‌مندی که در روشن‌تر شدن چگونگی اعطای امتیاز نفت شمال به شرکت استاندارد اوایل ملاحظه می‌شود (به ویژه اسناد شماره ۵ و ۱۱ و ۱۲) — موضوع اصلی مکاتبات، عسرت مالی دولت ایران و نگرانی قوام السلطنه از مشکلاتی است که در راه به نتیجه رساندن اقداماتش ملاحظه می‌کند. او می‌نویسد: «... وضعیات عمومی خوب است. خراسان به کلی امن، گیلان در تصرف دولت...» (سند ۳) و نیرویی برای سرکوب اسمعیل آقا سمیتقو — رهبر کردهای شورشی نواحی شمال غربی ایران — اعزام شده است. ولی پی‌گیری این اقدام‌ها و انتظام نهایی کشور، در گرو استقراض از منابع مالی آمریکایی است: «... دولت چند ماه مجال خواهد داشت که اقدامات خود را با متانت

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۱۱ آبان ۱۳۰۰]

ریاست وزراء، ورقه تلگرافی، ۳ نوامبر ۱۹۲۱

۲۸. زیارت موجب امیدواری گردید. الان نیویورک مشغول مذاکره مقدمات با بانکها و کمپانیها میباشم. اجرای فرمایشات مشکلتر از آن است که تصور میفرمایند. پس از مطالعه و مشورت با خیرخواهان برای تحصیل سریع نتیجه مصراً پیشنهاد می کنم دولت علیه مانند سایر دول یکنفر وکیل مانیه با اختیارات در نیویورک معین کند، تحت نظر سفارت عمل استقراض را از روی بصیرت انجام بدهد. ممکن نیست وزیر مختار که ممکن است در مسایل بسیار دقیق فنی خبط نماید همه روزه با بانکها طرف شده حیثیت دولت علیه را از دست بدهد. کمیکه بواسطه سابقه اطلاع از ایران حرف او میان سرمایه داران متبوع و موثر و از هر جهت لایق این خدمت و مطمئن است شوستر می باشد. او را متقاعد کردم از مراجعت به ایران صرف نظر کرده این شغل را قبول کند ولی نمی تواند وقت خود را بلاعوض صرف این کار بسیار مشکل کرده آمریکایی ها را به سمت ایران جلب نماید. شوستر حاضر است با وثیقه هایی که داریم به مدت کوتاه ۱۰ الی بیست میلیون دلار قرض کند و از بابت وجه کمیسیون که بانک ها معمولاً می دهند و بنده به هیچ وجه طمعی به آن ندارم صدی یک ونیم در صورتی که ده میلیون استقراض شود و کمتر اگر بیشتر از این قرض بشود حق الزحمه دریافت دارد به شرطی که دولت علیه ضمانت نماید هرگاه قرض نشد در آخر سه سال مبلغ پانزده هزار دلار به او بپردازند. ضمناً برای مخارج متفرقه ضروری که به تصدیق سفارت خواهد بود مختصر اعتباری مرحمت فرمایند. عجالتاً فقط پنج هزار دلار به جهت مخارج مسافرت، مهمانداری، انتشارات لازم است که فوراً برات نمایند. به مجرد این که مستر شوستر شروع به کار کرد بزودی یک میلیون دلار تهیه خواهد شد. امیدوارم در مدت قلیل باقی را تدارک نمایید. اقدامات او به استقراض کلی موجه می سازد که هیئت زودتر به طهران آمده مطالعات نمایند در باب امتیازات با وزیر صنایع. دوستانه تاکید می کند صبر بفرمایید تا مهندسین معدن که اجیر می شوند ایران رفته راپورت کافی از سرمایه زیرزمینی ایران بدهند مبادا خزائن بسیار گرانبهای ملت ایران به قیمت نازل از دست داده موجب ندامت شود.

نمره ۵۱، علائی

تعقیب... [کنند]... والا به واسطه نرسیدن مخارج اردو - که لااقل ماهی هفتصد هزار تومان باید داد - وضعیت مشکل و دولت حاضر مجبور به کناره گیری خواهد شد...» (سند ۳).

علاء نیز در مکاتبات خود ضمن برشمردن مسایلی چون بی اطلاعی محافل مالی و تجاری آمریکا از وضعیت ایران، و تأثیری که این عامل بر کندی مذاکرات جاری دارد، ابراز امیدواری کرده و می نویسد: «... در این موقع حیاتی لازم است حضرت اشرف مقاومت بفرمایید تا زحمات هدر نرود...» (سند ۷).

ولی زمان می گذرد و کاری از پیش نمی رود. حتی قوام السلطنه در یکی از نامه های خود از حسین علاء می پرسد که آیا فکر نمی کند که «... انگلیسی ها در هر دو موضوع [قرضه و استخدام مستشار] موافقی در آن چه ایجاد کرده باشند؟» (سند ۹).

از دیگر نکات جالب توجهی که در این اسناد ملاحظه می شود، نگرانی (توأم با بی اطلاعی) آمریکایی ها از مسئله نفوذ بلشویک ها در مناطق شمالی ایران است. حسین علاء - در اشاره به قرارداد ۱۹۲۱ ایران و شوروی - رسماً اظهار داشته بود که: «... هیچ گاه از جانب ما تسلیلی در کار نبوده و نخواهد بود که تحت سلطه مسکو قرار گرفته، یا مرام بلشویکی اتخاذ نماییم... ما به علت همجواری با روسیه، اجبار داشته ایم که با یک همسایه قدرت مند کنار بیاییم و شرایطی نیز که به ما پیش نهاد شد، مزایای بسیاری در بر داشت.» ۱۷ چنانچه از سند شماره ۳ برمی آید، لانسینگ، وزیر خارجه آمریکا در مورد «اوضاع سومالیستی» ایران خواستار اطلاعاتی بوده و قوام السلطنه نیز در همان سند، وضعیت کشور را از این لحاظ تشریح کرده و اطمینان می دهد که جای نگرانی نیست.

آخرین سندی که در این بخش ارائه شده است، (سند ۱۳) نامه ای است که میلیسپو - رییس کل مالیه ایران - در سال ۱۳۰۴، برای وصول مطالبات شوستر - بابت حقوق سال دوم خدماتش - به عنوان مشاور مالی ایران در ایالات متحده، به ریاست وزراء نوشته است. این سند از لحاظ اطلاعات بیش تری که در باب نحوه استخدام و عمل کرد شوستر در دوران مورد نظر ما (آبان ۱۳۰۰) دارد، ارائه شده است. ۱۸

حسین علاء

روسای بانفوذ مراکز بانک و صنعت را ملاقات کرده‌ام. احساسات آنها دوستانه است و طالب نطف هستند ولی مساعده نمی دهند. بواسطه احتیاج دول دیگر به پول در بازار آمریکا و عدم اطلاع از ایران قرض مشکل است و فرصت می خواهد. اگرچه مایوس نیستم لیکن با مجاهدت شکست ناپذیری که از فضائل حضرت اشرف می باشد لازم است که دولت خود را نگاهداری کند تا کارها در اینجا جریان یفتند. بنده را از دولت بالشویک گیلان که روزنامه‌ها اشاره می کنند و روش میرزا کوچک خان و این که فرونت ۲۲ آذربایجان در مقابل کیست کاملاً مسبوق بفرمایید. از نیویورک برگشتم نامه‌ها رسیده وقت شرفیابی می خواهم در باب مستشار کل تاکید می کنم زودتر معرفی نمایید. [نمره] ۵۲، علایی

۲

[وزیر مختار ایران در واشنگتن به ریاست وزراء، ۱۴ آبان ۱۳۰۰]

۶ نوامبر ۱۹۲۱

۲۹ [و] ۳۰ زیارت ۲، منتظر جواب ۵۱ هستم ۲۱. نظر به موقعیت باریک دولت که ابلاغ فرموده اند شوستر را وکیل مالیه دولت علیه معرفی و مجاز کردم. فوراً شروع به اقدامات نماید او هم بلا شرط پذیرفت تا تصمیم حضرت اشرف اعلام شود. مطمئن هستم عایدات نطف در نوامبر ۱۹۲۲ ششصد هزار لیره خواهد شد. در نیویورک

۳

[ریاست وزراء به وزیرمختار ایران در واشنگتن، ۱۶ آبان ۱۳۰۰]
کابینه ریاست وزراء، نمره ۱۹۲۱۳۲ November 8 بتاریخ ۱۶ برج

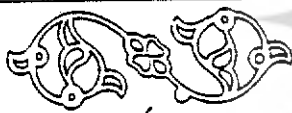
عقرب تخاقوی ٹیل ۱۳۰۰

آقای علایی نمره ۵۲ و ۵۱ واصل ۲۳. با تصدیق به مشکلات امیدوارم با کردانی و فعالیت جنابعالی اشکالات رفع و منظور حاصل شود. در باب مستر شوستر به ترتیبی که در نمره ۵۱ ذکر کرده بودید پیشنهاد شما پذیرفته میشود و بدیهی است اگر موفق بشوید حق عمل شوستر را از میزانی که ذکر کردید کمتر معین کنید و تفاوت آن به خزانه دولت برسد بهتر خواهد بود. پنج هزار دلار برات شد. هزار و پانصد به لانسینگ بدهید و بقیه را صرف مخارج متفرقه که برای پیشرفت مقصود لازم است بنمایید. اطلاع داده بودید به مجرد این که شوستر شروع به کار نماید یک میلیون دلار تهیه خواهد شد حالا که شوستر داخل در عملیات شده است کوشش بفرمایید این یک میلیون دلار فوراً به دولت برسد و همچنین در باب اجرای مدلول تلگراف نمره ۲۴۳۰ جداً اقدام نمایید که ششصد هزار لیره به حواله عایدات هذه السنه نطف جنوب که یک ماه بعد به دولت می رسد قرض نمایید. تصور می کنم این استقراض موقتی اشکالی نداشته باشد زیرا بعد از یک سال وجه آن را کمپانی نطف خواهد پرداخت. در صورتی که اقدامات جنابعالی در این موضوع نتیجه سریع بدهد دولت چند ماه مجال خواهد داشت که اقدامات خود را با متانت تعقیب و در نتیجه جدیدت جنابعالی و مستر شوستر به استقراض و سایر مقاصد موفق شود والا بواسطه نرسیدن مخارج اردو که لااقل ماهی هفتصد هزار تومان باید داد، وضعیات مشکل و دولت حاضر مجبور به کناره گیری خواهد شد و معلوم نیست دولت آتیه چه نقشه ای را تعقیب نماید. راجع به عایدات نطف لازم است جنابعالی را مطلع نمایم که حق دولت را از بابت ۱۹۲۰ قریب ششصد هزار لیره پرداخته اند لاکن ممکن است بعد از تسویه و ختم حساب سال مزبور که در ماه دسامبر صورت می گیرد حقوق دولت زیادتر از این شود و مطابق اطلاعات واصله عایدات ۱۹۲۱ خیلی بیش از این مبلغ خواهد بود. وضعیات عمومی خوب است. خراسان به کلی امن، گیلان در تصرف دولت، میرزا کوچک فراری و از قوای جنگلی ها چیزی باقی نمانده است. فقط در مغرب آذربایجان اسمعیل آقای شکاک که مدتها است یاغی و

متمرد است اسباب عده امنیت آن حدود است. امیدوارم در آنجا نیز بزودی قوای دولت موفقیت حاصل نماید. جواب دو فقره از سئوالات لانسینگ راجع به کاپیتولاسیون و اوضاع سوسیالیستی از این قرار است:

اولاً حقوق کاپیتولاسیونی فعلاً نسبت به بعضی دول من جمله روسیه ملغی ۲۵ و نسبت به بعضی دیگر باقی است. البته بعد از آن که به مرور نواقص عدلیه برطرف شود دولت حتی الامکان [به] الغاء کاپیتولاسیون تصمیم خواهد [گرفت] ۲۶.

ثانیاً در ایران اوضاع سوسیالیستی به هیچ وجه پیشرفت نکرده و مجامع سوسیالیست وجود ندارد. به این جهت در مجلس نیز نماینده سوسیالیست نیست. نمایندگان از فرقه اصلاح خواهان و دمکرات هستند. مخصوصاً جنابعالی مطمئن باشید و هرگاه اشاراتی در این موضوع و در باب اغتشاش ایران بدهند تکذیب کنید و بدانید قسمت مهم این انتشارات از این نظر است که مواعی در پیشرفت سیاست دولت حاضر ایجاد نمایند. من اطمینان می دهم در صورت رسیدن وجه به بقا و تکمیل امنیت تمام ایران و اصلاح امور به خواست الهی موفق می شویم. جنابعالی در تهیه وجه و استخدام مستشار و متخصص و اعزام آنها تعجیل نمایید.

۴

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۱۸ آبان ۱۳۰۰]

نمره ۳۳، ۹ نوامبر ۱۹۲۱، ۱۸ عقرب ۱۳۰۰

۵۲ واصل ۲۷. توضیحات راجع به قانون معادن را در تعقیب این تلگراف اطلاع می دهم. در باب تهیه وجه تعجیل نمایید. تمام ادارات معطل و به همین جهت که خیال استقراض در آمریکا داریم بانک شاهنشاهی از کمتر مساعدتی امتناع می کند. اگر وجه فوری نرسد رشته امور به کلی گسیخته می شود. تنها امید به جدیدت جنابعالی است. انتظار نتیجه فوری اقدامات عالی را دارم.

۵

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۲۴ آبان ۱۳۰۰]

کابینه ریاست وزراء، نمره ۱۹۲۱۳۵ Exp 16 November 1921 بتاریخ ۲۴

برج عقرب تخاقوی ٹیل ۱۳۰۰

آقای علایی نمره ۵۳ واصل ۲۸. چنانچه مسبقاً از زمان

ناصرالدین شاه کلیه معادن را دولت تحت اختیار خود درآورده هرکس طالب امتیاز معدن بود امتیاز آن را از دولت درخواست می نمود و بعد از تاریخ مشروطیت نیز همین اصول جاری است به علاوه قانون موقتی معادن مورخه ۱۳۳۵ که به امضای دولت رسیده است سواد عمده آن از این قرار است:

- ۱- بدون اجازه دولت هیچکس حق استخراج معدن را ندارد.
- ۲- صاحب ملک در تحصیل امتیاز نسبت به سایرین هیچ مزیتی ندارد.
- ۳- اگر دارنده امتیاز غیر از صاحب ملک است بابت معدن و اراضی وجهی به صاحب ملک سالیانه خواهد داد. وجهی را که بابت معدن باید به صاحب ملک داده شود، حین دادن امتیاز دولت معین خواهد نمود و این حق بطور مقاطعه معین می شود به طریقی که صاحب ملک حق تفتیش و رسیدگی در محاسبات را نداشته باشد ولی وجهی که بابت اراضی به صاحب ملک داده می شود معادل یک برابر و نیم عایدی معمولی اراضی خواهد بود.^{۲۹}

۴- در صورتی که استخراج معادن طوری باشد که صاحب ملک بیش از دو سال از منافع اراضی خود محروم بماند صاحب ملک محقق است از صاحب امتیاز بخواهد که اراضی او را به قیمت عادله خریداری نماید. در موقع عبور خط آهن اگر از خالصجات عبور نماید از اراضی بلامانک دولت کاملاً تسهیلات لازمه را فراهم می نماید و در خود امتیاز ترتیب واگذاری اراضی ممکن است مندرج شود و هرگاه از املاک اشخاص عبور نماید تادیه قیمت به رضایت طرفین است. ولی دولت می تواند در حدود تادیه قیمت عادله این عمل را خاتمه بدهد. یک نسخه قانون موقتی چاپی و سواد سایر نوشتجاتی که مربوط به امتیاز معادن باشد با پست ارسال می شود.

۶

[وزیر مختار ایران در واشنگتن به ریاست وزراء، ۲۰ آبان ۱۳۰۰]

ریاست وزراء، ۱۲ نوامبر، وصول ۱۴ نوامبر

نمره ۳۲ و ۳۳ زیارت^{۳۰}. بیشتر نگران شدم زیرا بقای کابینه حضرت اشرف را برای مملکت مفید می دانم. آرزو می کنم حضرت اشرف نقشه خود را انجام برسانید. شب و روز آسودگی ندارم. شوستر هم جداً مشغول است. با این که بواسطه انتخابات نیویورک و جشن متارکه جنگ تعطیل است، مشارالیه اول کمپانی نفت آمریکا

را به تشکیل مجلسی در دوازدهم نوامبر به جهت مذاکره امتیاز و استقراض واداشته. شوستر اوضاع را مساعد می بیند. امید دارم همین روزها مجدداً خبری بدهم. برای این که سوء استنهام نشود عرض می شود با شتابی که دارید نمی شود با وثیقه تنها هر قدر هم خوب باشد آمریکایی ها را تشویق نمود ولی چون طالب نطف هستند می توان بوسیله امتیاز کمک کمپانی های نطف را خواست که نزد بانکهایی که طرفشان هستند تقریرت کنند تا استقراض با وثیقه عایدات نطف جنوب و غیره صورت بگیرد. مذاکرات شوستر در همین زمینه امتیاز و به کار انداختن نفوذ طالبین آن است که عجالتاً به مبلغ نیم میلیون دلار با وثیقه عادی نطف جنوب استقراض بکنیم از آنجا که عایدی مزبور قابل قرض و زیادی اعتبار برای اطمینان طرف مقابل و (یک کسه مغلوط)^{۳۱} و سرعت استقراض و اعتدال شرایط شوستر عایدات تحدید تریاک و توتون را نیز در وثیقه درجه دوم پیشنهاد کرده است.

همه روزه در باب مستشار با وزارت خارجه مذاکره می شود درصدد هستند آدم لایقی بزودی معرفی نمایند. مخصوصاً خواهش کرده اند که دولت علیه را مطمئن کند که در تعیین مستشار کمال دقت را دارند. مترصدند هفته آتی اشخاص را معرفی کنند. [نمره] ۵۴، علایی

۷

[وزیر مختار ایران در واشنگتن به ریاست وزراء، ۲۱ آبان ۱۳۰۰]

۱۳ نوامبر ۱۹۲۱

تعقیب ۳۲۵۴. بحمدالله تعالی موفقیت حاصل عازم نیویورک هستم که شرایط مساعد و قرض را ترتیب داده فوراً به عرض برسانم. در این موقع حیاتی لازم است حضرت اشرف مقاومت بفرمایند تا زحمات هدر نرود. ۵۵. علایی

۸

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۲۲ آبان ۱۳۰۰]

ریاست وزراء، نمره ۳۴، ۱۴ نوامبر ۱۹۲۱، مورخه ۲۲ برج عقرب

۱۳۰۰

۵۴ و ۵۵ واصل^{۳۳}. تلگراف جنابعالی خیلی به موقع رسید زیرا

۱۱

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۳۰ آبان ۱۳۰۰]

نمره ۳۸، ۲۲ نوامبر، ۳۰ عقرب

به آقای علایی تلگراف شود. به تاریخ سه شنبه ۲۳ عقرب / ۱۵ نوامبر در مجلس راجع به امتیاز خوشناریا که مدارج قانونی را طی نکرده و به تصویب مجلس نرسیده است مذاکرات به عمل آمده و از این جانب سؤال شد که دولت در این باب چه اقدام کرده است. جواب داده شد چون امتیاز مزبور برخلاف قانون اساسی بوده و به تصویب نرسیده است دولت آن را ملغی و غیر معتبر می داند و حتی برای صاحب امتیاز شناخته نشده است و هروقت در این باب اظهاری شده دولت دلایل خود را کاملاً خاطر نشان نموده است. [در حاشیه آمده است:] الان رمز شود.

عسرت مالی به اعلی درجه رسیده. امیدوارم هر چه زودتر استقراض را به اتمام برسانید. در نمره ۵۴ نوشته آید ۵ میلیون دلار استقراض خواهد شد. قرار بود ۱۰ میلیون استقراض شود. نمی دانم مطلب در رمز اشتباه شد یا بیشتر از پنج میلیون نداده اند. بعد از اتمام امر استقراض ممکن است بانک شاهنشاهی به ملاحظه رقابت تضییقاتی در مبادله پول فراهم کند که خساراتی به دولت متوجه گردد بنابراین پس از اتمام کار بدو یک میلیون و نیم دلار فوراً برات نمایید و یک میلیون و نیم دیگر در سه ماه به اقساط متساوی برات شود و دو میلیون یا هر مبلغ دیگری که باقی می ماند نقره خریداری شده توسط مستشاران که می آیند فرستاده شود که در طهران ضرب شود. در باب عایدات تریاک و توتون [که] آنها را وثیقه درجه دویم قرار داده آید نظریات جنابعالی را تصدیق می کنم و منتظر نتیجه قطعی و فوری هستم.

۹

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۲۵ آبان ۱۳۰۰]

نمره ۳۶، ۱۷ نوامبر ۱۹۲۱، ۲۵ عقرب ۱۳۰۰

آقای علایی در باب مستشار و استقراض خبری نرسید. با وعده سریعی که راجع به استخدام مستشار داده بودید آیا تصور نمی کنید انگلیسیها در هردو موضوع موانعی در آنجا ایجاد کرده باشند؟ امیدوارم نگرانی مرا هر چه زودتر رفع فرمایید.

۱۲

[ریاست وزراء به وزیر مختار ایران در واشنگتن، ۳۰ آبان ۱۳۰۰]

ریاست وزراء، ورقه تلگرافی، نمره ۳۰، 22 November 1921، 22 عقرب ۱۳۰۰

فوری به آقای علایی تلگراف شود. تلگراف ۵۶ واصل ۳۶ فوراً با کمیسیون خارجه مشغول مذاکره شدم. امید است امروز اساس امتیاز به تصویب مجلس برسد. مصلبی که فوق العاده مهم است نرسیدن حقوق قشون است که به هیچ وجه نمی توان تا ده روز دیگر آنها را به وعده و مهلت اقناع نمود و مسلماً تولید زحمات بزرگ خواهد شد، جدیت نمایید لاقلاً تا میزان یک میلیون دلار به فوریت و در جواب این تلگراف برسانید که زحمات و اقدامات این چند وقت به هدر نرود. با کمال بی صبری منتظر جواب فوری جنابعالی هستم.

۱۰

[وزیر مختار ایران در واشنگتن به ریاست وزراء، ۲۸ آبان ۱۳۰۰]

۲۰ نوامبر، جواب ۳۶. از وزارت خارجه محرمانه تحقیق شد می گویند. در باب مستشار مایه از طرف انگلیسیها مخالفت نشده فقط علت تاخیر دقت مخصوص است که در باب انتخاب شخص لایق دارند که در مقابل مشکلات داخله و تفتین های خارجی با متانت رفتار نماید. هرگاه شتاب دارید ممکن است شش نفر را معرفی کنیم. گفتم بهتر است خودتان یک نفر را که جامع شرایط باشد معین نمایید... (یک کلمه مغلوط) ۳۵ امروز مهندسین معادن را رسماً معرفی نموده اند استنباط می کند انگلیسیها در باب نطف شمال به وزارت خارجه اظهاری کرده اند. ۵۹، علایی

۱۳

[رییس کل مالیه ایران به ریاست وزراء، ۱۲ اسفند ۱۳۰۴]

وزارت مالیه، نمره ۵۵۶۳، بتاريخ ۱۲ برج اسفند سنه ۱۳۰۴
مقام منبع ریاست وزراء عظام مستر و. مرگان شومستربابت

خدماتی که در دومین سال مأموریت خود به سمت مأمور مالی دولت ایران و مخصوصاً راجع به مذاکرات اعطای امتیاز نفت و تحصیل قرضه در آمریکا انجام داده و مخارجی که نموده است مبلغ ۱۵ هزار دلار از دولت علیه مطالبه می‌کند. مشارالیه به موجب یک فقره قرارداد غیررسمی که مطابق آن می‌بایست سالیانه ۱۵ هزار دلار یا صدیک و نیم هر مبلغ قرضه را که تحصیل می‌شد بعنوان حق الزحمه از دولت ایران دریافت دارد خدمت نموده و به عقیده دستدار خدمات او از روی کمال صمیمیت و به نفع ایران بوده است و اینک از دولت علیه تقاضا دارد خدماتی را که به سمت فوق‌الذکر انجام داده است شناخته و فقط قسمتی از آنچه را انتظار دریافت داشته (و به ملاحظه نوع خدماتی که کرده است کاملاً معتدل و متناسب به نظر می‌رسد) به مشارالیه بپردازند. کیفیت قضیه ذیل از لحاظ محتره میگردد.

در سوه نوامبر ۱۹۲۱ در تعقیب چند جلسه مذاکرات با مستر شوستر آقای میرزا غلامحسین خان علاء مشارالیه را راضی نمودند که به سمت مأمور مالی دولت علیه در آمریکا ایفای وظیفه نماید و فوراً به طهران تلگراف و اجازه خواستند با شرایطی (که از قرار مذکور خود مستر شوستر پیشنهاد کرده بود) یعنی به شرط پرداخت صدی ۱ هر مبلغ قرضه که تا حدود ده میلیون دلار تحصیل می‌شد یا (در صورت عدم تقاضا یا عدم تحصیل قرضه) به شرط تادیه ۱۵ هزار دلار بابت حقوق و مخارج، مستر شوستر را استخدام نمایند. در آن موقع انتظار نمی‌رفت که ترتیب تحصیل قرضه یک‌سال تمام طول بکشد. در قرارداد قید شده بود که ۱۵ هزار دلار حداقل مبلغی است که دولت ایران بابت خدمات مرجوعه به مستر شوستر خواهد پرداخت اعم از آن که مدت خدمت یک‌سال تمام یا کمتر از یک‌سال باشد. از طرف دیگر اگرچه در تلگرافاتی که بین ریاست وزراء وقت و آقای میرزا حسین خان علاء راجع به خدمت علاوه بر یک‌سال پیشنهاد یا اشاره نشده بود مع هذا مستر شوستر قرارداد را این قسم تلقی می‌نمود (و همانطور هم دستور داشت) که در ازاء خدمات خود سالیانه حداقل ۱۵ هزار دلار حق دریافت حقوق خواهد داشت. چون آقای علاء موضوع استخدام او را از لحاظ منافع ملی ایران بی‌نیاهیت فوری و ضروری میدانستند همان روز مخابره تلگراف به طهران تصدیق‌نامه استخدام مستر شوستر به سمت مأمور مالی تحریر و ریاست وزراء وقت نیز به موقع خود جواب آقای علاء را دایر به قبول استخدام شوستر با شرایط فوق‌الذکر صادر نمودند.

نظر به اصلاحات و تغییرات متعددی که دولت علیه در مذاکرات

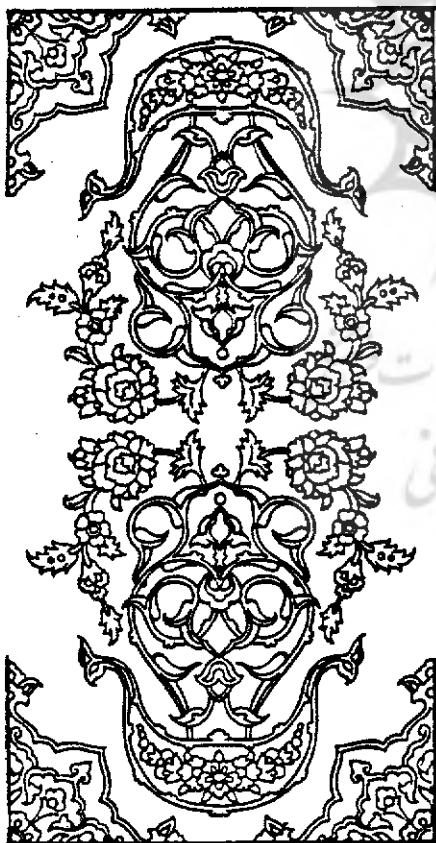
اعطای امتیاز و تحصیل قرضه مصححت می‌دیدند مدت خدمت مستر شوستر دمه یافت. این را هم باید متذکر بود که مشارالیه اقل در ظرف مدت سه سال خدمات بسیاری را که قرارداد منعقد شده ایجاب نمی‌نمودند جهت سفارت ایران در واشنگتن انجام داده و هنوز هم دولت علیه استعفای او را از مأموریت مالی خود نپذیرفته است. رد قضی اعطای امتیاز و تحصیل قرضه مطلقاً ناشی از غفلت و مسامحه مستر شوستر یا به سبب کوتاهی او از انجام تقاضاهای دولت ایران نبوده و مشارالیه خدماتی را که دولت علیه از او انتظار داشت و اساسی می‌دانست کاملاً انجام داده است. مستر شوستر بابت یک میلیون دلار مساعدت دریافتی دولت ایران مبلغ ۱۵ هزار دلار حق الزحمه گرفت ولی باید به خاطر داشت که مشارالیه راجع به اعطای امتیاز نفت ترتیب یک فقره قرضه (۱۰) میلیون دلاری را فراهم ساخت که در صورت تحصیل حق الزحمه او از آن بابت، به یکصد و پنجاه هزار دلار بالغ می‌شد.

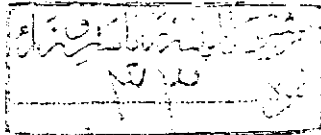
مدت ۲ سال مستر شوستر به سمت مأمور مالی از دولت ایران تعینات گرفته و اجرا می‌نمود. مشارالیه چون یقین داشت که به موجب قرارداد منعقد شده در مقابل هر یک سال خدمت ۱۵ هزار دلار دریافت خواهد نمود و در عین حال خدماتی انجام داده است که در مواقع عادی چند برابر مبلغ مزبور برای او عایدی می‌داشت لذا از دولت علیه تقاضا دارد حداقل مبلغی را که بابت سال دوم خدمت حق صریح خود می‌داند به او بپردازند.

دوستدار از نوع و قیمت خدماتی که مستر شوستر جهت دولت ایران انجام داده است مطلعم. مشارالیه یکی از اشخاص معدودی است که در آمریکا بیش از هر کسی در مقابل خدمات خود حقوق می‌گیرند و از کاملترین و لایقترین آنها به شمار می‌رود. مستر شوستر با صمیمیتی که به ایران دارد خدمات خود را با نهایت فداکاری انجام داده و گمان نمی‌کنم راجع به اصالت عملیات او تردیدی داشته باشند. نظر به مراتب فوق مستدعی است هیئت وزراء عظام مطالبات مشارالیه را با نظر مساعد تلقی و شناختن آن را بعنوان دین عادلانه دولت به وزارت مالیه توصیه فرمایند تا پس از تحصیل اعتبار مفروض هر چه زودتر قرار پرداخت آن داده شود. با تقدیم احترامات فائقه. رییس کل مالیه. [امضاء:] میلسپو.

- ۱ - آبراهام یلسون، روابط سیاسی ایران و آمریکا، ترجمه محمدباقر آرام، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۸، ص ص ۵۲-۲۵۱ و ۶۲-۲۶۱.
- ۱ - R. W. Ferrier, The History of the British Petroleum Company Vol. 1, (Cambridge University Press, 1982), p. 572.
- ۳ - یلسون، همان اثر، ص ص ۴۱-۲۳۹؛ و سند شماره ۳ همین بخش.
- 4 - R. K. Ramazani, The Foreign Policy of Iran, (The University Press of Virginia, 1966), p. 205.
- 5 - Geoffrey Jones, Banking and Empire in Iran. (Cambridge University Press, 1986), p. 193.
- 6 - Ferrier, p. 573.
- 7 - Ibid, p. 573.
- 8 - Jones, p. 193.
- 9 - Bethlehem Steel Corporation.
- 10 - Ferrier. p 573.
- 11 - John A. Donoro, American Interests and Politics in the Middle East, 1900- 1939, (University of Minnesota Press, 1963) p. 284.
- ۱۲ - برای آگاهی بیش تر بنگرید: دکتر شمس الدین جزایری، قوانین مالیه و محاسبات عمومی و مطالعه بودجه از ابتدای مشروطیت تا حال، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۳۵، ص ۷۵.
- 13 - Merle Curti and Kendall Birr, Prelude to Point Four, (Wisconsin, 1954) pp. 166- 67.
- 14 - L. P. Elwell-Sutton, Persian Oil. A Study in Power Politics, (London, 1955) pp 37-42.
- ۱۵ - برای آگاهی بیش تر از سرگذشت امتیاز نفت شمال در این دوره، بنگرید: مصطفی فاتح، پنجاه سال نفت، تهران، انتشارات کاوش، بی تا، ص ص ۲۲۶-۳۴۲؛ بنجامین شوادران، خاورمیانه، نفت و قدرتهای بزرگ، ترجمه عبدالحمین شریفیان، تهران، انتشارات جیبی، ۱۳۵۲، ص ص ۸۵-۷۵.
- 16 - Merle, op.cit, p. 167.
- 17 - Ramazani, p. 204.
- ۱۸ - توضیح این نکته نیز بی فایده نیست، که در پی این نامه میلیپو و مکاتباتی که بیش از یک سال به طول انجامید، بالاخره دولت ایران از پذیرش مطالبات شوستر، یعنی حقوق معوقه سال دوم خدمتش - به عنوان مشاور مالی ایران در ایالات متحده - خودداری کرد.
- ۱۹ - این مجموعه اسناد تحت شماره ۱۲۲۰۰۲ (اداره کابینه) اسناد نخست وزیری نگهداری می شود.
- ۲۰ - در این مجموعه ملاحظه نشد.
- ۲۱ - ر. ک. سند ۱.
- ۲۲ - Front = جبهه، منظور از «فرونٹ آذربایجان» نیرویی است که برای سرکوب سمیتو در منطقه متمرکز شده بود.
- ۲۳ - اسناد ۱ و ۲.
- ۲۴ - در این مجموعه ملاحظه نشد.
- ۲۵ - اصل: ملغاً.

ریاست وزراء

نمره

بازاریخ ۱۳۴

۳ مهر ۱۹۲۱ ورقه تلگرافی

۲۸ زاریه سرجیه در در کردی بدن نزدیک متولد شد که بعد از آن در یک پنجشنبه
 امیر فزونی از این دستور مشورته سر از مطالعه و تدریس به حقوقانی
 را که قصد سیر می نماید به جهت عدم امکان در این مورد که نظر و کسب نماید
 به این است در نزد درک سیر که تحت نظر و مشورته سر این امر را از در نظر
 انکسار بدیهه مکتوبه در در مقام مکتوبه است ~~در مقام مکتوبه~~ در مقام مکتوبه
 و نیز نظر خطبه زاریه به روزی با یک حرف در حقیقت است به سیر را از دست
 بدیهه کس که در پیشون بقیه اصدع از ایران حرف او میان برابر داران مکتوبه و در
 و از هر جهت در حق لم خدمت و ممکن است که دست در حقیقت او را متعاقب مکتوبه از هر جهت
 به ایران حرف نظر کرده لم نظر را تبریکه در از در وقت مکتوبه بدو مکتوبه در کار مکتوبه
 کرده امری که در آن است ایران سبب نامه مکتوبه مکتوبه است با دست مکتوبه که در (مکتوبه) مکتوبه
 ۱۰ الی است همین دلالت بر آن است که در از این جهت مکتوبه که با یک مکتوبه مکتوبه است و مکتوبه
 مکتوبه در مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه
 حق از خدمت در این است دارد بر بلکه وقت مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه مکتوبه
 در آن

ورقه تلگرافی

سزای سبع نازده هزار دلار بود و بدین ترتیب
 مقرر است که در هر یک از این نواحی که در
 این امر در قبال آن است تا به مجرد اینکه
 تمام خواهد بود و در صورتیکه در هر یک از
 موقوفه میزده است و در هر یک از این نواحی
 در تمام نواحی که در این امر در قبال آن
 است که از هر یک از این نواحی که در این
 رقیب نازل از دست داده و در هر یک از این نواحی

بیتال جامع علوم انسانی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
 تهران
 تاریخ: ...
 شماره: ...

۶ ذی قعدة ۱۳۴۳

۳۰ ۴۹ ذی قعدة مورخه ۵۱ تم تقابله بزرگ است و اینج در هفت روز را
 دیگر باید در عید سرف و دوازدهم ذی قعدة به آنست نه اوم بر اوله پیرفته تا تم حضرت
 اوست هم مورخه آنست خط در ذی قعدة ۱۳۴۳ ششم از کیه فیه در روز یک
 روز به نطق مراکز با سخن و حضرت را در آنست که چاکت آنست نه است و به نطق به
 س منینه به بهای حاجت ~~در~~ اول کیه به اول در بازار ارجا و به طبع از اوله
 کله است و در وقت پنجم در کوه با کس نه تم کیه با به است کله نام پذیره از
 حضرت حضرت اینه مرتبه تم است و در وقت هفدهم گانه در کله تا کار در آن
 و این بقیه بود و از آنست بزرگ کیه و روزانه پنجم کله و در وقت
 ریزه کله تن و بقیه فوت از زمان در تن کله کله سبقت بینه از یزدان
 بر کله نام آورده وقت بقیه بقیه حساب تا کله کله کله انور سوزن است
 ۵۴ عهد

ایستادگان پارسی و کلمه است و در وقت
 ۳۸

تاریخ ۱۶ برج حوت سنه ۱۳۳۶

8 November 1937

کابینه ریاست آموزش عالی
وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
شماره ۳۲

نفره ۳۲

آن رسیده است و هر چه تقدیر مصلحت است
 با کاروان و فعالیت خدای تعالی که مرتفع و منظور
 جنر شود در باب ستر نشسته به امر در علم
 و کار کرده بوده بنده و بنده نیز نه میزد و بهر
 است الکون بزمه ~~بزمه~~ حق العهر نشسته را از شر آن
 در ذکر کوه که ستر کند و ~~بزمه~~ لغت این بزمه
 دولت بر سر بهتر خواهد بود ~~بزمه~~ ریاست
 هزار دین لغت به لایق بدید و لغت را صرف ~~بزمه~~
~~بزمه~~ اطلع داده
 بودیم بجز و آنکه ستر شدی به کارهای ~~بزمه~~ دین
 تهم خواهد بود ~~بزمه~~ ~~بزمه~~
~~بزمه~~ ~~بزمه~~ ~~بزمه~~
 عده در کرد و در ~~بزمه~~ دین دولت بر سر ~~بزمه~~
 در ~~بزمه~~ او را در اول ~~بزمه~~ جدا اقامت
 در ~~بزمه~~ بر از لزمه ~~بزمه~~ ~~بزمه~~
 در ~~بزمه~~ دولت بر سر ~~بزمه~~ ~~بزمه~~
 توتر ~~بزمه~~ ~~بزمه~~ ~~بزمه~~

کما فی تعظیم خواجه برداشته در صریح آیه است بخاطر صلوات بر او
 و تسبیح و تهنیت و در نه هجده و هجده آیه است که در این
 باعزت و تعظیم و در نه هجده آیه است که در این
 بر او عرض می شود و اینها همه موفی شود و الله اعلم بالصواب
 از جمله کلمات که در آیه است و منطبقه نیز از کلمات نام داد و ضعیف است
 مگر در این سخن مجرب گفته که خواجه پیغمبر است چه است آیه است
 نه است راست است از جمله کلمات که در این است
 خواجه است در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 قرار در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 سخن است که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 اولی که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 از جمله کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این

خلاصه کتاب در این است که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این
 که در این کلمات که در این است در تفسیر این کلمات که در این

درگاه ۱۴۰۰ ~~شماره~~ در آن موصوع ~~کتاب~~ که در آنه قست
 هم لم است راست از آن نظر است که در آن در ~~در~~
 ایبو ناسرخ الجان نیه هم در صورت رسیدن وجه به بقا
 و کثیر است تمام اراکان و اصلیع امور به خرابت است
 روح بیایم بنفای در راه وجه و آنه ام سن روتوصیف در ام
~~کتاب~~

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

کابینه ریاست وزراء

نمره ۳۳

بتاریخ ۲۲ بروج شهریور ۱۳۰۴

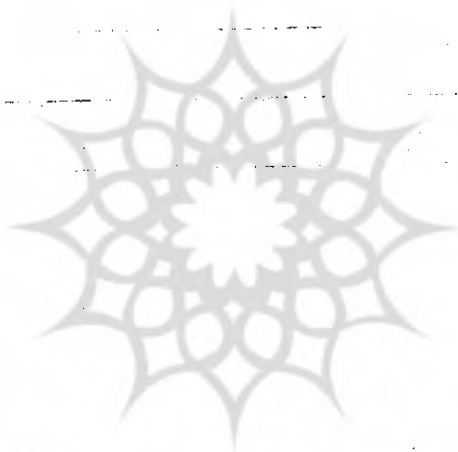
ضمیمه

کتابخانه کلاسیک

۵۴ مهتر پانچ برقی در بازار خرمشهر که در تاریخ ۱۳۰۴
 مذکور در آورده هرگز بر بتاز سوخته رود بتاز بازار در است و در است
 در بازار مشایخ شرعی نیز پس از آنکه با در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴

آنرا که در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴
 در تاریخ ۱۳۰۴ و در تاریخ ۱۳۰۴

در خود است ز دست و کون در هر طرف
که نیست منزه بجز او که از مدار
همه صبور نماید تا در قیامت رضایت
مطلب است و آن است و آن است و آن است
در صورت که هر که در علم عمر را خاند
بهر آنکه نخواست تا برون از هر چه
هر چه بر نرفته است هر چه با آن
باز از مدافعت با آن است در هر چه

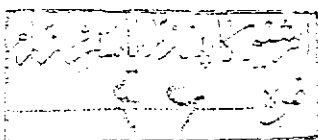

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

مورخه ————— بیج ————— ۱۳۳

ضمیمه

ریاست وزراء

دستور العمل

شماره

۳۳۳۳ وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

بسم الله الرحمن الرحیم حضرت آیت الله العظمی بروجردی مدظله العالی

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

دائرة معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
مجلس معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه

سید زین العابدین

تغیبه نم ۵ بگردان رفعت علی علم میرزا محمد علی

سده درخشان رازیب ملک فرزند برضی برنام درین سنی

سپهرت حضرت ابروت کرامت برینا تا روزیکه بر روز ۵۵

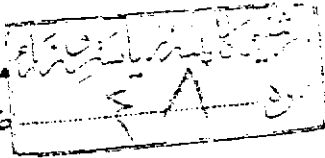

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

کتابخانه دیجیتال
۴۷

۱۴ فروردین ۱۹۲۱
۲۲ فروردین ۱۳۰۰

ریاست وزراء

نقشه ۱۳۰۰

۵۵۰۵۴
مدرسه خانیقچه جامع ری

عمرت ۱۰۰۰۰ ری
در شهر ری

کلیشه با نام ری در ۱۳۰۰

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

مدرسه خانیقچه جامع ری

Handwritten notes and signatures on the right side of the document, including the name 'مدرسه خانیقچه جامع ری' and other illegible text.

۳۶۴

۱۹۴۱

در مورد...
 در مورد...
 در مورد...
 در مورد...

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی

۱۳۰۰
۲۴ رجب

باجر شده ملا حسن
 رابع پناه خاتون و ملا محمد قانع را در این روز
 مذاکره نموده در این باب گفتند که دولت در این باب
 کرده است و در این باب
 بوده و در این باب
 است و در این باب
 است و در این باب
 است و در این باب
 است و در این باب
 است و در این باب

ادین احمدی

ایستاد
 کاتب
 قلم

۱۳۵

تاریخ

ریاست وزراء

نومبر ۱۹۳۱

۱۹۳۱ November ۳۱

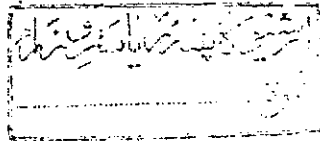
ورقه تلگرافی

بمقام

جناب سرکار عالی وزارت
 مذاکره شد اسباب ارتقاء علم و ادب
 مکتب ایران است و به وسیله آن
 و سایر رفاهات بزرگ که در
 در حوزة ارتقاء علم و ادب
 بر حسب سلیقه و ذوق
 در حوزة ارتقاء علم و ادب
 بر حسب سلیقه و ذوق

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

مشارع و موقوفات ... قیام ۱۳۰۰ م

فصل ...

تاریخ ...
شماره ...
روز ...

کتابخانه ...

۲۴
۴۵۲۲

تعمیرات در ...

تعمیرات در ...
در سال ...
مبلغ ...
در ...
در ...
در ...

در سال ...
در ...
در ...
در ...
در ...
در ...
در ...
در ...

در وقت ماهی

دوره

...

دوره اولی طایفه ... در وقت ماهی ... تقاریخ و تاریخ سنه ... قیل

بطوریه ... در وقت ماهی ... تقاریخ و تاریخ سنه ... قیل

در وقت ماهی ... تقاریخ و تاریخ سنه ... قیل

در وقت ماهی ... تقاریخ و تاریخ سنه ... قیل

تفویح ..... ج ..... سنه ..... فیلی ۱۷۰
..... ضمیمه .....
.....

مجله
تفویح
.....
.....

دوره مذات خود را به نهایت نداد که در پنجم دوره دهمانی عظیم رابع به است عمیل سے دور دور بر رفته باشد
نظر بر دست نوبت مدعرات است و در دره عظیم مصلحت من فریده را با نظرس عدم تقریر من مشن رسد
بنام و نیز همانند است بهر دست یله رقیه فریج تا بس از تکمیل رقیه رنومیر هر به زلو آتکله برداشت آن دره گوی
با تقدیم رقررات فائده
میر کمالی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی